

звеличене царство культури і моральності" мислиться Шляєрмахером як "взаємоспоглядання душ". Дільтей не пройшов повз ці думки Шляєрмахера. Однак Дільтей не уявив глибокого внутрішнього споріднення між Фіхте й Шляєрмахером і протиставляв їх. "[...] Ця вимога, – пише В.Дільтей, – абсолютного і цілком автономного самовизначення постійно верталось у Фіхте до загально значимого моральнісного закону. Він був суб'єктивним лише в аспекті свого походження з свободи, не в аспекті свого змісту. Тут той пункт, де сама натура Шляєрмахера вдирається до системи Фіхте, перебуваючи її. З Я виходить індивідуальність, з суб'єктивності виток суб'єктивності змісту" [2, С.94]. Цілоком в цьому положенні із Дільтеєм погодитися не можна. Шляєрмахер не стільки "перебудовує", скільки "договорює" Фіхте й проясняє його.

И. В. Ляшенко, канд. филос. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ЛИЧНОСТЬ, МИРОВОЗЗРЕНИЕ И ФИЛОСОФСКАЯ КОНЦЕПЦИЯ Ф.ШЛЕЙЕРМАХЕРА В ИНТЕРПРЕТАЦИИ В.ДИЛЬТЕЯ

В статье проводится анализ основных идей работы В.Дильтея "Жизнь Шлейермахера", устанавливается влияние личности, мировоззрения и философской концепции Ф.Шлейермахера на формирование философско-герменевтического учения В.Дильтея.
Ключевые слова: В.Дильтей, Ф.Шлейермахер, философская герменевтика, этика.

I. V. Liashenko, PhD, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

PERSONALITY, WORLD VIEW AND PHILOSOPHICAL CONCEPTION OF F.SCHLEIERMACHER BY V.DILTHEY'S INTERPRETATION

In this article the main ideas of V.Dilthey's work "The Life of Schleiermacher" are analyzed. The influence of F.Schleiermacher personality, world view and philosophical conception on formation of V.Dilthey's philosophical and hermeneutical doctrine is revealed.
Key words: V.Dilthey, F. Schleiermacher, Philosophical hermeneutics, Ethics.

УДК 1(091)

С. В. Руденко, д-р філос. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКОЇ КОНЦЕПЦІЇ З.А.КАМЕНСЬКОГО (МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ)

У статті аналізуються основні методологічні ідеї історико-філософської концепції З.А.Каменського, які можуть бути застосовані у сучасних дослідженнях історії української філософії та у процесі її викладання як навчальної дисципліни.

Ключові слова: З.А.Каменський, методологія історико-філософського дослідження, імперативно-цільова концепція історико-філософського дослідження, раціональна реконструкція.

Важливим джерелом дослідження методологічних проблем вивчення історії національних філософій у цілому та історії української філософії зокрема, джерелом розробки нових методичних підходів до їх викладання як навчальних дисциплін у системі вищої освіти, на нашу думку, є дослідження у галузі методології історико-філософського пізнання відомого радянського та російського історика філософії, спеціаліста у галузі історії російської філософії З.А.Каменського. Серед чисельних історико-філософських праць вченого значна частина присвячена саме методологічним питанням розвитку історико-філософської науки. Можна стверджувати, що З.А.Каменському вдалося розробити оригінальну історико-філософську концепцію, яка пропонує розв'язання багатьох актуальних сьогоденні проблем дослідження як історії світової філософської думки, так й історії національних філософських традицій, течій, шкіл, напрямів. У 2002 році (після смерті вченого) колективом Інституту філософії РАН була видана монографія З.А.Каменського "Методологія історико-філософського дослідження" [1], в якій у систематизованій формі пропонуються результати багаторічних досліджень питань теорії та методології історико-філософської науки.

Список використаних джерел

1. Дильтей В. Введение в науку о духе. Опыт полагания основ для изучения общества и истории [пер. с нем. под ред. В.С.Малахова] // Собр. соч. под общей ред. А.В. Михайлова и Н.С. Плотникова. В 6 т: Т. 1. – М.: Дом интеллектуальной книги, 2000.
2. Дильтей В. Герменевтика и теория литературы [пер. с нем. под ред. В.В.Библина и Н.С.Плотникова] // Собр. соч. под общей ред. А.В.Михайлова и Н.С.Плотникова. В 6 т: Т. 4. – М.: Дом интеллектуальной книги, 2001.
3. Франк С.Л.. Личность и мировоззрение Фр. Шлейермахера. // Шлейермахер Фр. Речи о религии к образованным людям ее презирающим. Монологи. – М.: REFL-book, ИСА, 1994.
4. Шлейермахер Фр. Речи о религии к образованным людям ее презирающим. Монологи. – М.: REFL-book, ИСА, 1994.
5. Der junge Dilthey. Ein Lebensbild in Briefen und Tagebüchern 1852-1870. – Hrsg. von C. Misch. 2. Auflage. – Stuttgart, 1960.
6. Dilthey W. Leben Schleiermachers. – Berlin, 1870, Bd. 1.

Надійшла до редколегії 11.04.14

Ця праця охоплює широке коло теоретичних та методологічних проблем вивчення історії світової та вітчизняної філософії, ідеї З.А.Каменського мають надзвичайно високий евристичний потенціал та багатоаспектний характер. Вважаємо, що історико-філософська концепція З.А.Каменського заслуговує на окреме дослідження, тому, здійснивши аналітичний огляд цієї роботи, ми свідомо зупинимося на висвітленні тих ідей вченого, які стали основою для реалізації наших дослідницьких цілей, й, можливо, дещо штучно відірвемо їх від інших ідей вченого та загального контексту його праць.

По-перше, основоположною для нас стала ідея З.А.Каменського про розуміння історії філософії як історіографії та як науки, яка за своєю структурою складається з 1) пропедевтики історії філософії як вчення про об'єкт, предмет та структуру цієї науки; 2) теорії історико-філософського процесу як дослідження про його закономірності; 3) вчення про цілі та форми історико-філософського дослідження; 4) методології – в широкому розумінні – як вчення про методи та засоби досягнення цілей історико-філософської науки. У сучасних умовах розвитку історико-філософської науки, особливо – історії української філософії, можна повністю пого-

дитись із думкою вченого про те, що методологія історико-філософського дослідження є чи не найважливішою частиною історико-філософської науки [1, с. 9].

По-друге, важливою, на наш погляд, є ідея З.А. Каменського про дві узагальнюючі форми історико-філософського дослідження: *всесвітньо-історичну* та *національну*. Обґрунтування ідеї двох узагальнюючих форм історико-філософського дослідження З.А. Каменський здійснює на основі аналізу та систематизації основних цілей та функцій історико-філософського пізнання в цілому та історико-філософської науки зокрема.

Усю сукупність різноманітних цілей історико-філософського дослідження вчений пропонує поділити на так звані "іманентні", тобто такі, що не виходять за межі історико-філософської науки та "функціональні". Під "іманентними" цілями З.А. Каменський розуміє переважно "емпіричні" цілі, які можна сформулювати як необхідність опису, систематизації, відповідно до термінології З.А. Каменського, "обліку" філософських вчень, ідей, напрямів, творів і т.п. Також до групи "іманентних" цілей вчений відносить й так звані "генетико-еволюційні", зміст яких полягає у необхідності пояснення процесу історичного становлення та розвитку філософських ідей, течій, напрямів, шкіл тощо.

До групи ж "функціональних" цілей історико-філософського дослідження З.А. Каменський відносить прояснення значимості філософських ідей минулого та сучасності для нинішнього розвитку суспільства, досягнення розв'язання актуальних проблем його розвитку. Окреслені цілі виходять за межі власних "потреб" історико-філософської науки, тому вчений пропонує називати їх "зовнішніми", "кінцевими", а дослідження, що спрямовані на досягнення таких цілей – "узагальнюючими" [1, с. 10 – 11].

Саме на основі аналізу "функціональних" цілей історико-філософського дослідження, З.А. Каменський формулює наступні основні функції історико-філософської науки. Історико-філософське дослідження здійснюється задля забезпечення історичного обґрунтування певної філософської теорії, прогнозу та впливу на її подальший розвиток. Другою ж найважливішою функцією історико-філософської науки постає виявлення та експлікація тієї ролі, яку філософія та філософське знання відіграли в історії певного народу [161, с. 11]. Інші ж (окрім названих) функції, на думку З.А. Каменського, є "допоміжними", оскільки забезпечують досягнення "емпіричних" цілей історико-філософського дослідження. Утім, саме на основі двох основних функцій історико-філософської науки, вчений і пропонує ідею про дві узагальнюючі форми (*всесвітньо-історичну* та *національну*) історико-філософського дослідження.

Характеризуючи *всесвітньо-історичну* форму історико-філософського дослідження З.А. Каменський пише: "Всесвітньо-історична форма узагальнюючого історико-філософського дослідження вивчає (реконструює) процес філософського розвитку людства у плані відтворення кумулятивного характеру філософського пізнання та поступового проникнення людства до предметної області філософії. У цьому сенсі теоретичною основою даної форми є закономірність кумулятивності філософського розвитку" [1, с. 48]. Визначивши зміст *всесвітньо-історичної* форми історико-філософського дослідження З.А. Каменський виокремлює декілька її специфічних рис.

Першою методологічною особливістю *всесвітньо-історичної* форми історико-філософського дослідження є специфічний характер самого матеріалу, який відбирається для осмислення та аналізу. Як зазначає вчений, із усього багатоманіття фактів філософського життя людства дослідження цього типу цікавить лише ті

філософські ідеї, течії, напрями минулого, що мають *всесвітньо-історичне* значення, тобто ті здобутки, які відображають поступовий розвиток філософського знання. Відповідно *історико-філософське* дослідження у *всесвітньо-історичній* формі спрямоване на вивчення лише оригінальних філософських ідей [1, с. 48].

Друга особлива риса історико-філософського дослідження у *всесвітньо-історичній* формі полягає у способі організації історико-філософського матеріалу. На думку З.А. Каменського, будь-яке історико-філософське дослідження у *всесвітньо-історичній* формі має іманентну мету здійснення історичного обґрунтування філософської системи, на позиціях якої перебуває сам історик філософії. Таку філософську систему, вчений називає "базовою". Саме на основі її принципів та цілей формується структура історико-філософського дослідження, визначаються його цілі та методологічна основа. Такий спосіб організації історико-філософського дослідження вчений називає "історичною категорологією базової системи". Хочемо відмітити досить важливе для розробки сучасних проблем методикою викладання історії української філософії як навчальної дисципліни положення: за переконанням З.А. Каменського наявність такої "базової" системи є обов'язковим для будь-якого не описового історико-філософського дослідження, адже "для того, щоб можна було досліджувати та викладати філософські ідеї минулого у плані кумулятивності, необхідно, щоб у руках історика філософії були критерії, що дозволяють визначити ступінь підвищення потенціалу цих ідей, їх якісної значущості, критерії поступу та глибини. Базова структуруюча система, – зазначає З.А. Каменський, – слугує також й орієнтиром для визначення послідовності викладу матеріалу: ця послідовність відтворює структуру самої базової системи" [1, с. 49 – 50]. Яскравим прикладом ролі "базової" філософської системи у історико-філософському дослідженні, відповідно до тексту вченого, може бути філософська система Г. Гегеля, яка постає "базовою" для його історико-філософської концепції.

Необхідно відзначити, що, на наш погляд, ідея З.А. Каменського про "базову" філософську систему, яка визначає цілі та структуру історико-філософського дослідження у *всесвітньо-історичній* формі, є дуже близькою за змістом ідеї І. Лакатоса (висловленої у роботі "Історія науки та її раціональної реконструкції"), відповідно до якої умовою раціональної реконструкції історії науки необхідно постає деяка *теорія раціональності*, на основі якої будується модель приросту наукового знання, що було обґрунтовано нами у попередніх працях [2, с. 57 – 118].

Третьою специфічною ознакою *всесвітньо-історичної* форми історико-філософського дослідження, на думку З.А. Каменського, є принцип загальнолюдського характеру історико-філософського процесу. Зміст цього принципу полягає у тому, що історико-філософське дослідження у *всесвітньо-історичній* формі передбачає предметну та методологічну індиферентність до національних форм історичного становлення і розвитку філософського знання. Розкриваючи цю особливість історико-філософського дослідження у *всесвітньо-історичній* формі З.А. Каменський пише: "...якщо ми викладаємо історію філософії у вигляді послідовності *всесвітньо-історичних* актів, то для нас виявляється байдужим те, представники якої саме нації брали участь у цьому акті (приросту нового філософського знання – С.Р.)" [1, с. 50]. Цілком зрозуміло, що цю індиферентність, "байдужість" дослідника історико-філософського процесу у *всесвітньо-історичній* формі до національного контексту становлення й розвитку тієї чи іншої все-

світньо значимої філософської ідеї не слід розуміти буквально (на цьому особливо наголошує З.А. Каменський). Дослідження кумуляції філософського знання у історії було б дуже однобічним та неефективним без вивчення та урахування культурно-історичного й соціально-політичного контексту, в межах якого відбулось становлення, розвитку тієї чи іншої філософської ідеї, філософського вчення, школи, течії, напряму. Однак, у межах історико-філософського дослідження, що здійснюється у всесвітньо-історичній формі, культурно-історичні, соціальні, політичні, національні аспекти вивчаються у опосередкованому вигляді. "Всесвітньо-історична форма...", – зазначає З.А.Каменський, – має можливість (методологічну – С.Р.) розглядати ідеї як такі, що вже виникли, не приділяючи уваги проблемі їх походження" [1, с. 51].

Четвертою специфічною рисою історико-філософського дослідження у всесвітньо-історичній формі є особливість його результатів. Як зазначає З.А. Каменський, результатом історико-філософського дослідження у всесвітньо-історичній формі постає впорядкована визначеним чином історія розвитку усіх категорій базової філософської системи. Визначення цієї специфічної особливості історико-філософського дослідження у всесвітньо-історичній формі, на нашу думку, є досить близьким із запропонованою І.Лакатосом концепцією раціональної реконструкції історії науки. На аналізі цього питання ми зупинилися у наших попередніх дослідженнях [2, с. 57 – 118].

Визначивши предметний та методологічний зміст всесвітньо-історичної форми історико-філософського дослідження, З.А. Каменський здійснює порівняння її специфічних рис із національною формою історико-філософського дослідження. На думку вченого, історико-філософське дослідження у національній формі має суттєво відрізняється від історико-філософського дослідження у формі всесвітньо-історичній.

Першою рисою, яка належить історико-філософському дослідженню у національній формі та суттєво відрізняє його від всесвітньо-історичної, постає характер історико-філософського матеріалу, який постає предметом історико-філософського пізнання. Національна форма історико-філософського дослідження передбачає деяку індиферентність відносно оригінальності філософських ідей, течій, шкіл, напрямів, що досліджуються. Головною метою національної форми історико-філософського дослідження постає "вивчення впливу філософських ідей на розвиток даної нації, а такий вплив можуть здійснювати...і неоригінальні філософські ідеї. Так, методологічні ідеї Бекона мігрували по усій Європі, здійснюючи революціонізуючий вплив на тільки на природознавство Англії, у якій вони зародилися. Історик французької філософії, зустрічаючись із тим фактом, що послідовники Бекона із Франції притримувались та пропагували не свої, а його (тобто неоригінальні) ідеї, ніяк не може ігнорувати роль цих ідей у розвитку філософії та взагалі культури цієї нації лише на тій підставі, що вони є неоригінальними..." [1, с. 52].

На наш погляд, наведене положення є надзвичайно актуальним для сучасного розвитку наукових досліджень історії української філософії та навчально-методичної літератури з цієї галузі як навчальної дисципліни, автори деяких з яких прагнуть репрезентувати історичний розвиток вітчизняної філософської думки як історію філософських відкриттів світового (або ж європейського) значення, а представників вітчизняної філософії – як постатей світового масштабу. Фактами такої невиправданої, на нашу думку, гіперболізації у оцінці вітчизняних філософських вчень минулого, є існуючі у

сучасній науковій літературі характеристики вітчизняної філософії та її представників зразку "український Сократ", "український Фуко" і т.п. Безперечно, у історії вітчизняної філософської думки мають місце ідеї, вчення, течії, школи та напрями, які мають всесвітньо-історичне значення, але їх чисельність є у рази меншою відносно загальної кількості філософів, ідей, течій, шкіл, напрямів, а також такі оригінальні ідеї, на наше переконання, мали місце лише в межах деяких (одиночних) періодів розвитку історії української філософії.

Другою специфічною особливістю, яка відрізняє історико-філософське дослідження у національній формі від всесвітньо-історичної, на думку З.А.Каменського, є спосіб організації історико-філософського дослідження та роль "базової", "орієнтуючої" системи. Вчений продовжує відстоювати позицію, відповідно до якої дослідник історії національної філософії також є "керованим" певною філософською теорією, позиції якої він розділяє, "сповідує". Наявність такої "базової" філософської теорії є необхідним й для дослідження історії національної філософії, якщо це дослідження переслідує функціональні (а не історіографічні) цілі.

Ми схильні інтерпретувати цю позицію З.А. Каменського у тому ключі, що дослідник історико-філософського процесу не може перебувати на "абсолютній позиції", або ж "позиції Бога". Історик філософії, здійснюючи дослідження у всесвітньо-історичній чи національній формі, сам завжди залишається історично-, мовно-, національно-, культурно- визначеним. У цьому сенсі "орієнтуюча", або ж "базова" філософська теорія дійсно є невід'ємною для будь-якого історико-філософського дослідження.

Проте, продовжуючи розкривати позицію З.А. Каменського, у межах національної форми історико-філософського дослідження "базова" філософська теорія не постає системою принципів та критеріїв відбору історико-філософського матеріалу, хоча історико-філософська методологія продовжує залишатися заданою цією "орієнтуючою" філософською системою. "Базова" філософська теорія, пише З.А.Каменський, "для історії філософії у національному плані не постає регулятивним, структуруючим принципом історико-філософської побудови та викладу; вона не уподібнює структуру історико-філософського дослідження до структури базової системи тією мірою та у тому сенсі, у яких вона грає цю роль у всесвітньо-історичному дослідженні" [1, с. 52 – 53]. Більш того, екстраполяція цієї специфічної риси історико-філософського дослідження у всесвітньо-історичній формі на форму національну призводить до суттєвих проблем та методологічних помилок у вигляді "натяжок", "схематизацій", де персоналіфікації історико-філософського процесу тощо.

Третьою специфічною обставиною, яка відрізняє національну форму історико-філософського дослідження від всесвітньо-історичної, є те, що історико-філософське дослідження у національній формі зосереджується на аналізі специфіки національного розвитку філософії, абстрагуючись від загальних закономірностей кумуляції філософського знання у історії. В межах національної форми історико-філософського дослідження значення філософської ідеї, вчення, течії, школи, напряму визначається національними умовами та потребами конкретного суспільства, навіть якщо досліджувана філософська ідея, вчення, течія, школа, напрям мають одночасно й всесвітньо-історичне значення. У цьому контексті особливо цікавою для формування методики викладання історії української філософії є теза З.А.Каменського про те, що "глава про Канта в історії всесвітньої філософії та глава про нього ж в іс-

торії німецької філософії *мають бути написані по-різному* (курсив мій – С.Р.). Але не можна ігнорувати той самоочевидний факт, що у обох випадках мова піде все ж таки про одну й ту ж саму особу, тобто про одні й ті ж самі ідеї про одну й ту ж саму систему ідей, які у той же час мають бути реконструйовані у відповідності до різних планів" [1, с. 56]. У межах національної форми історико-філософського дослідження акцент робиться переважно на виявленні національних коренів деякої ідеї, аналізі її становлення та переходу в інше національне середовище, особливостях взаємостосунків різних національних філософських культур [1, с. 53]. У всесвітньо-історичній формі окреслені вище аспекти розглядаються опосередковано і постають не головними, а допоміжними при аналізі історико-філософського матеріалу. Іншими словами, відповідно до позиції З.А.Каменського, якщо національна форма історико-філософського дослідження вивчає становлення, зміст та функцію філософських ідей, вчень, течій, шкіл, напрямів, то всесвітньо-історична форма зосереджується на аналізі їх змісту й теоретичних (не конкретно-історичних) функцій.

Особливе значення для розробки методики викладання історії української філософії як навчальної дисципліни має запропоноване З.А.Каменським положення про відмінність національної та всесвітньо-історичної форм історико-філософського дослідження за своїми результатами. Аналізуючи цей аспект вчений моделює парадоксальну ситуацію, відповідно до якої якщо б у ідеальному вигляді вдалося провести історико-філософське дослідження *усіх національних* філософських традицій, тоді саме воно (історико-філософське дослідження у національній формі) стало б *насправді всесвітнім* (хоча й не "всесвітньо-історичним") [1, с. 54].

Розглядаючи співвідношення й відмінність результатів історико-філософського дослідження у національній формі та у формі всесвітньо-історичній З.А. Каменський висуває надзвичайно важливу гіпотезу про взаємний вплив всесвітньо-історичної та національної форм історико-філософського дослідження, який постає необхідною умовою їх взаємного розвитку, при збереженні принципів предметних, функціональних та методологічних відмінностей між ними. Проте, механізм взаємовпливу цих двох форм, на нашу думку, у роботі З.А.Каменського залишається не проаналізованим та експлікованим. Вчений формулює загальне міркування відносно цієї проблеми: "...не всякий мислитель й не всяка школа мають всесвітньо-історичне значення, і тому не усі вони можуть бути включені до всесвітньо-історичного історико-філософського дослідження. І навпаки, будь-які значимі у всесвітньо-історичному масштабі школа чи мислитель розвивалися на деякому національному ґрунті і, таким чином, обов'язково є включеними у якості окремого елемента і в ту (всесвітньо-історичну – С.Р.) й у іншу (національну – С.Р.) форми дослідження" [1, с. 55].

Підтримуючи думку П.В.Копніна про єдність та взаємних перехід всесвітньо-історичної та національної форм історико-філософського дослідження, З.А. Каменський утримується від висловлення своєї позиції відносно можливості синтетичної форми історико-філософського дослідження та особливості її методологічної реалізації.

Ми могли б проінтерпретувати цю проблемну ситуацію наступним чином. Методологічна проблема тут полягає у тому, що всесвітньо-історична та національна форми історико-філософського дослідження, будучи досить відмінними за предметом, функціями, досліджуваним матеріалом, результатами в реальному істори-

ко-філософському дослідженні (переважна більшість із яких має все ж таки синтетичний характер) досить часто вступають у *конфлікт*. Але цей конфлікт може бути усунений шляхом застосування у історико-філософському дослідженні методу реконструктивної рефлексії та аналогічного методу у процесі викладання історії української філософії. Реконструктивна рефлексія, предметом якої постають конфліктуючі раціональні реконструкції, таким чином може стати концептуальною основою та методом синтетичного історико-філософського дослідження [2, с. 119 – 177].

Також важливою складовою для розробки нових методичних підходів до викладання історії української філософії, на нашу думку, є обґрунтування З.А. Каменським імперативно-цільової концепції методології історико-філософського дослідження, поняття "метод історико-філософського дослідження" та "раціональна реконструкція історико-філософського процесу".

Висвітливо коротко зміст означених ідей вченого.

Свій спосіб розуміння методу історико-філософського пізнання, методології історико-філософського дослідження, поняття "раціональна реконструкція історико-філософського процесу" З. А. Каменський пов'язує з розробленою ним "імперативно-цільовою концепцією методології історико-філософського дослідження". Така назва не є випадковою, оскільки в її основу покладене особливе розуміння методу й методології та їх застосування до пізнання історико-філософського процесу. Виходячи з класичного аристотелівського розуміння методу як шляху пізнання через сукупність застосовуваних для цього способів, З. А. Каменський доповнює його "конструктивістською" інтерпретацією. Її зміст полягає в тому, що поняття методу виявляється експліцитним не лише у зв'язку з такими поняттями, як "засіб" та "спосіб", але і з поняттям "мети". На думку вченого, такий спосіб інтерпретації методу імпліцитно закладений ще в аристотелівській філософії, адже "якщо Аристотель вважав, що метод є засіб, то це означає, що метод є засобом досягнення певної пізнавальної *мети*" [1, с. 69]. Також З. А. Каменський зазначає, що цей аспект аристотелівського розуміння методу отримав розвиток у філософських дослідженнях ХХ ст. і став основою конструктивістського витлумачення поняття методу як способу активного проникнення в досліджуваний матеріал, здійснення його реконструкції на основі визначених пізнавальних цілей, які можуть бути редукованими до розв'язання конкретних завдань. Саме на основі конструктивістської інтерпретації дослідник визначає метод взагалі "як конструктивний засіб оволодіння матеріалом з метою вирішення визначених пізнавальних завдань" [1, с. 72].

Визначення історико-філософського методу та методології історико-філософського дослідження З. А. Каменський виводить із вищенаведеного загального розуміння методу, де провідним постає поняття дослідницької (пізнавальної) мети: "*Дослідницькі засоби (способи, прийоми, процедури, словом, операції), за допомогою яких оптимальним чином здійснюється історико-філософське дослідження в певній формі, тобто досягається визначена його мета, називаються його методами, а вчення про ці методи – методологією історико-філософського дослідження*" [1, с. 75]. Запропоноване розуміння історико-філософського методу та методології історико-філософського дослідження дозволяє зрозуміти загальний зміст, особливості і системоутворювальний принцип імперативно-цільової концепції методології історико-філософського дослідження: "Оскільки ці методи (історико-філософського пізнання. – С. Р.), – розвиває свою думку вчений, – суть деякі рекомендації, приписи, словом, *імперативи* і оскільки в

основу цього розуміння покладена ідея *мети*, постільки цю концепцію методології пропонується назвати *імперативно-цільовою концепцією методології історико-філософського дослідження*" [1, с. 75].

Наведене розуміння методів історико-філософського пізнання та методології історико-філософського дослідження З. А. Каменський покладає в основу розуміння поняття історико-філософської реконструкції. Однак, по-суті, учений майже отожднює поняття "реконструкція" та "дослідження". Реконструкція історико-філософського процесу може мати раціональний або нераціональний характер, тобто бути раціональною або нераціональною. З. А. Каменський вважає, що серед множини історико-філософських праць існують такі, що являють собою нераціональні реконструкції історико-філософського процесу. Критерієм раціональності дослідження історико-філософського процесу є наявність під час його побудування чітко визначеної мети та спеціально розроблених для її реалізації методів: "...історико-філософське дослідження, – зазначає З. А. Каменський, – умисно здійснюване на основі базової теорії, яка відрізняється від тієї, що реконструюється, і тому не тотожна простому її описанню, що являє собою досягнення свідомо поставленої мети і здійснюване за допомогою спеціально розроблених для цього засобів-методів, називається раціональною реконструкцією історико-філософського процесу" [1, с. 76 – 77]. Звідси неважко зрозуміти, що "нераціональна" реконструкція історико-філософського процесу не

передбачає наявність усвідомленої та чітко сформульованої мети дослідження та спеціально сформованих для його реалізації методів, тобто й історико-філософське дослідження, "яке здійснюється без усвідомлення цілей та методології, на основі стихійних рішень дослідницьких завдань, є нераціональним" [1, с. 77].

На основі проаналізованого матеріалу у якості висновків виокремимо основні ідеї історико-філософської концепції З. А. Каменського, які можуть бути застосовані для дослідження історії вітчизняної філософії та розробки нових методичних прийомів викладання історії української філософії як навчальної дисципліни. До таких ідей належать: предметне та функціональне розрізнення історико-філософських досліджень у всесвітньо-історичній та національній формі; ідея індиферентності історико-філософського дослідження у національній формі до проблеми оригінальності філософських ідей минулого, наявність "базової" системи інтерпретації історико-філософського матеріалу, "конструктивістська" інтерпретація методу історико-філософського дослідження, метод раціональної реконструкції історико-філософського процесу.

Список використаних джерел

1. Каменский З.А. Методология историко-философского исследования. / З.А. Каменский. – М.: ИФ РАН, 2002. – 371 с.
2. Руденко С.В. Сучасні методологічні концепції дослідження історії української філософії: монографія / С.В. Руденко. – К.: ВПЦ "Київський університет", 2012. – 279 с.

Надійшла до редколегії 11.04.14

С. В. Руденко, д-р филос. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ ИСТОРИКО-ФИЛОСОФСКОЙ КОНЦЕПЦИИ З.А.КАМЕНСКОГО (МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ И МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ)

В статье анализируются основные методологические идеи историко-философской концепции З.А.Каменского, которые могут быть применены в современных исследованиях истории украинской философии и в процессе ее преподавания как учебной дисциплины.

Ключевые слова: З.А.Каменский, методология историко-философского исследования, императивно-целевая концепция историко-философского исследования, рациональная реконструкция.

S. V. Rudenko, Doctor of Philosophical Sciences, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

THE MAIN PRINCIPLES OF HISTORIC-PHILOSOPHICAL CONCEPTION BY Z. KAMENSKIY (METHODOLOGICAL AND METHODIC ASPECTS)

In this article the main methodological ideas of historic-philosophical conception by Z. Kamenskiy which can be applied in modern studies in history of Ukrainian philosophy and in process of teaching history of Ukrainian philosophy as academic discipline are analyzed.

Key words: Z. Kamenskiy, research methodology of history of philosophy, "imperative-goal" conception of research of history of philosophy, rational reconstruction.

УДК 7.03; 7:001.12; 7.04

Р.М. Русін, канд. філос. наук, асист.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ДЕСТРУКТИВНІСТЬ І КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНОЇ СИСТЕМИ СЮРРЕАЛІЗМУ

Стаття присвячена аналізу філософсько-естетичних концепцій кінця XIX початку XX ст., які послужили основою мистецьких практик сюрреалізму.

Ключові слова: сюрреалізм, художній образ, сюрреалістичний образ, інтелект, інтуїція, ірраціональність, сублімація.

Ідеї деструктивності і креативності властиві й такому напрямку модерністського мистецтва як сюрреалізм. Сюрреалізм виник в Парижі і отримав оформлення в маніфесті в 1924 р. Ініціаторами сюрреалізму були молоді письменники, поети, художники і просто зацікавлені мистецтвом особи – А. Бретон, Л. Арагон, П. Елюар, Ж. Кокто, А. Арто, М. Ернст та інші. Залучились до сюрреалістів і деякі дадаїсти, зокрема Т. Тзара, Г. Арп. Багатьох з них, наприклад, Арагона, Елюара та інших, прива-

били в сюрреалізмі його активний характер, бунтарські наміри, революційні лозунги. В 1929 р. до сюрреалістів приєднуються Сальвадор Далі, Ів Танґі, А. Бретон.

Філософською основою сюрреалізму послужили ідеалістичні філософські системи XIX ст. та першої чверті XX ст. В основному це були все ті ж самі вчення Шопенгауера і Бергсона. У Шопенгауера, який проповідував зневіру до прогресу і людського розуму, сюрреалісти знайшли теоретичне обґрунтування для своєї ідеї